

Mr. Merima Čamo
Univerzitet u Sarajevu

ZA NACIJU I BOGA (Sociološko određenje religijskog nacionalizma)

Prikaz knjige: *Za naciju i boga*, Dino Abazović, Magistrat Sarajevo i Centar za interdisciplinarnu postdiplomske studije Univerziteta u Sarajevu, 2006, 154 str.

Početakom 2007. godine u Sarajevu je promovirana knjiga interesantnog naslova *Za naciju i boga*, autora Dine Abazovića. Znanstveni diskurs zastupljen u ovoj ambicioznoj studiji očitava se već u njenom podnaslovu *Sociološko određenje religijskog nacionalizma*. U savremenoj sociološkoj literaturi *religijski nacionalizam* tretira se kao društveni fenomen često opserviran kroz aktuelna dešavanja na svjetskoj sceni. Stalne *mijene* svojstvene prostoru, procesima i pojavama na osnovu kojih se i nastoji objasniti ovaj *fenomen u fenomenu*, uveliko onemogućavaju jedan diskurzivan obrazac njegovog tumačenja, što ga svrstava u složenu problematiku socioloških znanosti, posebno *sociologije religije*.

U tom smislu autor već u prvom dijelu knjige upućuje čitaoca u samo određenje *religijskog nacionalizma* kroz savremene sociološke i druge znanstvene radove, stavljajući akcent na postmodernističko *izobličenje duhovnog u svjetovno*, odnosno instrumentalizaciju religijskog primara kao *mysterium tremendum et fascinans* – tajne koja izaziva strah u svrhu stvaranja novog oblika nacionalizma, određenog „religijskim“ prefiksom. Taj *složeni proces spajanja nespojivog* postaje nova paradigma koja „poziva na više, čistije, sveobuhvatnije i vanvremenske oblike kolektivnog utemeljenja, legitimiranja i opredjeljenja“ u *konkretnom društvenom kontekstu* koji pored religijskih obuhvata i druga značajna obilježja identiteta, prvenstveno *isto etničko porijeklo*.

Naime, religijski nacionalisti negiraju prominentni nacionalizam – bez obzira da li se radi o etničkom, državnom, građanskom ili kulturnom tipu nacionalizma, smatrajući da bi ovaj *novi*, specifični oblik kolektivnog ute-

meljenja u potpunosti razotkrio nedostatke tog svjetovnog nacionalizma, religizirao etabliranu političku strukturu, te potaknuo *doživljaj kolektivnog iskustva religijskog nacionalizma* kroz terorizam i nasilje, koje je u ovom slučaju, paradoksalno, opravdano jer vodi ka stvaranju nove, *miroljubive nacije*. Religija kao nešto što do sada nije iznevjerilo čovjeka postaje snažno oružje modernog nacionalističkog sukobljavanja, supstrat „inoviranog nacionalizma“ koji destimulativno utječe na sve vitalne sfere demokratskog društva.

S te pozicije Abazović objašnjava religijski nacionalizam, i to kao “oblik modernističke paradigme koji nastaje najčešće kao supstitut (post)civilnog ili (post)etničkog nacionalizma“, kojim se nastoji preuzeti pozicija bilo kojeg svjetovnog nacionalizma, „jer su očaj i razočarenje izazvani takvim nacionalizmom (svjetovnim/sekularnim) preveliki za nosioce i pristalice religijskog nacionalizma“.

U okviru te temeljne preokupacije, autor fenomen religijskog nacionalizma uspješno aplicira u konkretnu religijsku stvarnost monoteističkih religija savremenog svijeta: židovsku, kršćansku (rimokatoličku, pravoslavnu i protestantsku), zatim islam, te u neke od religija Indije i Dalekog istoka (hinduizam, sikhizam), kao i buddizam i šintoizam. Sukus njegove analize sadržan je u adekvatnom navođenju *Benjamina Barera* koji naglašava da su monoteizmi, poput judaizma, kršćanstva i islama, koliko god da ih je prosvijećeni univerzalizam običavao glorificirati u prošlosti, u stvarnosti u svojim modernim utjelovljenjima pokazali paroksizmatiskima, a ne kosmopolitskima, punim mržnje a ne ljubavi, prozelitskim a ne ekumenskima, fanatičnima a ne racionalnim, što Abazović i potvrđuje konstatacijom da religijski nacionalizam traži (i nalazi) utočište u tim negativnim atributima, odnosno „(...) da se religijski nacionalizam u odnosu na pomenute religije na sve načine trudi dati Barberu za pravo“.

Nadalje, religijski nacionalizam postavljen je na matricu savremenih globalizacijskih procesa, iz čega je vidljivo u kolikoj mjeri je on *odgovor* na sekularizaciju uslijed koje, kako je već poznato, dolazi do slabljenja uloge religioznih vjerovanja i ustanova u društvu tj. dolazi do smanjenja društvenog značaja religije, naročito u politici, obrazovanju i javnosti. Odvojenost *države, nacije i religije* postaje upitna s obzirom na sve veći intenzitet i zamah savremenih globalizacijskih procesa. *Državna vlast* pokazuje nemoć u kontroliranju različitih, bitnih dešavanja unutar državnih granica i zaostaje u realizaciji građanskih očekivanja. Upravo, to stvara pogodne društvene uvjete u kojima oratorske vještine religijskih nacionalista postaju prihvatljive širem auditoriju.

U zadnjem dijelu knjige autor analizira karakter bosanskohercegovačkog društva, te shodno tematskoj preokupaciji izdvaja i postupno obrađuje njegove najznačajnije elemente, a to su: višekonfesionalnost bosanskohercegovačkog društva, uloga religije i religijskih zajednica u formiranju nacionalnih identiteta i značaj i uloga religijskih zajednica u ratu, kao i u poslijekonfliktnom periodu u kojem se društvo nalazi. Religijski nacionalizam, koji evidentno ostavlja traga i u našem društvu, je po Abazoviću “faktor prijetnje opstojnosti i razvoja višekonfesionalnog bosanskohercegovačkog društva”.

Na kraju, neophodno je naglasiti da knjiga *Za naciju i boga* predstavlja uspješnu teorijsku elaboraciju jedne od najzahtjevnijih tema iz oblasti društvenih znanosti danas. Sadržaj knjige interpretiran je u jednom *erudicijskom raspoloženju* i obiluje dragocjenim zapažanjima, objašnjenjima i komparacijama unutar širokog i bogatog polja *sociologije religije*. Ova studija zasigurno otvara put za dalja, opsežnija istraživanja, autoru ali i drugima, koji su na bilo koji način zainteresirani za izučavanje društvenih fenomena i njihovog mjesta u savremenim svjetskim procesima.